

Список використаних джерел

1. **Клименко І. В.** Три роки членства у СОТ: тенденції зовнішньої торгівлі України у посткризовий період / І. В. Клименко, О. А. Федірко, І. В. Ус. – К. : НІСД, 2011. – 72 с.

2. **Корбута І.** Другий рік України у СОТ: тенденції у зовнішній торгівлі товарами та аналіз виконання зобов'язань / І. Корбута, В. Жигадло, Т. Лужанська ; за ред. М. Свенціцької. – К. : Аналітично-дорадчий центр Блакитної стрічки, 2010. – 80 с.

3. **Про внесення змін до Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та про ставки вивізного (експортного) мита на деякі види зернових культур»** : Закон України від 07 жовт. 2011 р. № 3906-VI. – Режим доступу : zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3906-17.

4. **Україна і світ: прагнення змін** : монографія / відп. ред. Н. Висоцька. – К. : Дух і література, 2010. – 448 с.

Надійшла до редколегії 05.03.12

УДК 351:502.1:35.07

Вікторія НАМЕСТНІК

Національна академія державного управління
при Президентіві України

**ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ
ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ
ДЕРЖАВНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ**

Аналізуються основні завдання та повноваження органів державного управління у сфері формування та реалізації державної екологічної політики. Визначаються основні проблеми у сфері інституційного забезпечення та шляхи їх розв'язання.

Ключові слова: державна екологічна політика, інституційне забезпечення, державне управління у сфері екологічної політики, спеціальні органи державного управління.

Викторія Наместник. Институциональное обеспечение процесса формирования и реализации государственной экологической политики

Анализируются основные задания и полномочия органов государственного управления в сфере формирования и реализации государственной экологической политики. Определяются основные проблемы в сфере институционального обеспечения и пути их решения.

Ключевые слова: государственная экологическая политика, институциональное обеспечение, государственное управление в сфере экологической политики, специальные органы государственного управления.

Viktoriia Namestnik. Institutional support of the development and implementation of the state environmental policy

The article gives an analysis of the basic tasks and authorities of state institutions in the process of development and implementation of the state environmental policy. The main problems in the field of institutional support are definite and the ways of their solution are given.

Key words: state environmental policy, institutional support, state governance in a field of state environmental policy, special organs of state governance.

Сучасне суспільство організоване таким чином, що важливі рішення, в тому числі ті, що стосуються екологічної сфери, приймаються і реалізуються здебільшого колективно через відповідні політичні та управлінські інститути. Сьогодні оцінку результату процесу реалізації екологічної політики можна дати за показниками загального екологічного індексу (Environmental Performance Index), який включає 25 основних показників з виконання екологічних рішень у країні. За даними 2010 р. Україна серед 163 країн за цим індексом посідає неprestижне 87 місце, за сумарними оцінками в країні виконується лише кожне друге з поставлених екологічних завдань [18].

Успішність здійснення екологічної політики залежить значною мірою від готовності відповідних інститутів до її сприйняття та інтеграції в інші політики, а також від взаємовідносин між цими інститутами й головним уповноваженим органом державного управління в галузі екології. Великого значення, таким чином, набуває місце Міністерства екології та природних ресурсів у системі органів державної влади та покладені на нього функції. Система влади при цьому повинна забезпечувати здійснення державної екологічної політики координованими зусиллями не тільки спеціально уповноважених органів, а й інших органів державного управління, на які покладаються відповідні функції і перед якими ставляться такі завдання [1].

Питання нормативно-правового та інституційного забезпечення державного регулювання у сфері надзвичайних екологічних ситуацій розглядає у своїй праці С. Г. Сосюра [17], О. Я. Лазор досліджує систему інституційного забезпечення державної екологічної політики [3]. Аналіз інституційного та законодавчого середовища реалізації екологічної політики на національному і міжнародному рівнях проводить В. О. Дьомкін [1].

Незважаючи на актуальність проблеми інституційного забезпечення формування та реалізації державної екологічної політики в контексті проведення адміністративної реформи в Україні, зазначена проблема в наукових дослідженнях не розглядалась.

Метою статті є аналіз інституційного забезпечення державної екологічної політики в контексті проведення адміністративної реформи в Україні та обґрунтування шляхів його вдосконалення.

Інституційне забезпечення є ключовим питанням у процесах формування та реалізації державної екологічної політики України. Для аналізу ефективності інституційного забезпечення процесу формування і реалізації екологічної політики необхідно розглянути вертикальну структуру органів державної влади, їх повноваження в галузі екології та охорони навколишнього середовища та діяльність спеціальних органів державної влади в зазначеній сфері.

Конституція України покладає відповідні функції щодо забезпечення екологічної безпеки та раціонального природокористування на Верховну Раду (ст. 85, 92), Президента України (ст. 102, 106.), Кабінет Міністрів України та інші органи виконавчої влади (ст. 113, 116).

Президент України є гарантом національної безпеки України, вагомою складовою якої є екологічна безпека. До повноважень Президента України, що безпосередньо стосуються сфери захисту довкілля, входить прийняття рішень про введення в Україні або в окремих її регіонах надзвичайного стану, а також оголошення окремих територій України зонами надзвичайної екологічної ситуації з подальшим затвердженням цих рішень Верховною Радою України.

Виключно до компетенції Верховної Ради України як законодавчого органу влади в галузі регулювання відносин навколишнього середовища відповідно до Конституції України належить: визначення основних напрямів внутрішньої і зовнішньої екологічної політики; затвердження загальнодержавних екологічних програм; визначення принципів використання природних ресурсів виняткової (морської) економічної зони, континентального шельфу, освоєння космічного простору, організації та експлуатації енергосистем, транспорту і зв'язку; затвердження нормативно-правових актів міжнародного екологічного права (конвенції, договори, угоди, резолюції міжнародних організацій); затвердження указів Президента України про оголошення окремих територій України зонами надзвичайної екологічної ситуації та визначення їх правового режиму; визначення повноважень рад, порядку організації та діяльності органів управління в галузі охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки [2].

Кабінет Міністрів України як вищий орган виконавчої влади забезпечує реалізацію внутрішньої й зовнішньої екологічної політики, визначеної Верховною Радою України; забезпечує виконання законів України, актів Президента України в галузі охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання природних ресурсів, екологічної безпеки та здоров'я населення; здійснює управління органами загального і спеціального державного управління, місцевого самоврядування та регулювання діяльності недержавних органів управління; координує діяльність міністерств, державних комітетів та інших установ у сфері екологічної політики; розробляє і забезпечує реалізацію загальнодержавних екологічних програм, забезпечує виконання нормативно-правових актів

міжнародного екологічного права; реалізує державні, регіональні, місцеві та об'єктові програми зниження техногенно-екологічних ризиків для запобігання виникненню надзвичайних ситуацій; встановлює порядок розробки та затвердження екологічних нормативів, лімітів використання природних ресурсів, викидів та скидів забруднюючих речовин у навколишнє природне середовище; встановлює порядок визначення плати та її розмірів за використання природних ресурсів, забруднення навколишнього середовища та розміщення відходів; організовує в державі екологічне виховання та навчання населення; приймає рішення про призупинення або припинення діяльності об'єктів екологічного управління в разі порушення ними екологічного законодавства [5].

Верховна Рада Автономної республіки Крим, районні та обласні ради, інші органи місцевого самоврядування представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ і міст. Виконавчі органи місцевих рад у галузі охорони навколишнього природного середовища в межах своєї компетенції забезпечують реалізацію рішень відповідних рад; координують діяльність місцевих органів управління, підприємств, організацій та установ, розташованих на території місцевої ради, незалежно від форм власності та підпорядкування [6].

Міністерство екології та природних ресурсів України є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади щодо формування і забезпечення реалізації державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, екологічної та в межах своєї компетенції біологічної, генетичної та радіаційної безпеки, поводження з відходами, пестицидами й агрохімікатами, раціонального використання, відтворення й охорони природних ресурсів (надр, поверхневих та підземних вод, внутрішніх морських вод і територіального моря, атмосферного повітря, лісів, тваринного (у тому числі водних живих ресурсів, мисливських та немисливських видів тварин) і рослинного світу та природних ресурсів територіальних вод, континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони України (далі – природні ресурси)), відтворення та охорони земель, збереження, відтворення і невиснажливого використання біо- та ландшафтного різноманіття, формування, збереження й використання екологічної мережі, організації, охорони та використання природно-заповідного фонду, збереження озонового шару, регулювання негативного антропогенного впливу на зміну клімату та адаптації до його змін і виконання в межах компетенції вимог Рамкової конвенції ООН про зміну клімату та Кіотського протоколу до неї, розвитку водного господарства і меліорації земель, геологічного вивчення та раціонального використання надр, а також у сфері здійснення державного нагляду (контролю) за додержанням вимог законодавства про охорону навколишнього природного середовища, раціональне використання, відтворення та охорону природних ресурсів [13].

Державні управління охорони навколишнього природного середовища в областях, містах Києві та Севастополі є територіальними органами Міністерства екології та природних ресурсів України, входять до сфери його управління, та в межах своїх повноважень забезпечують реалізацію державної політики в галузі охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання природних ресурсів, поводження з відходами, забезпечення екологічної та в межах своєї компетенції радіаційної безпеки на відповідній території [4].

Окремі функції організаційного, координаційного, контрольного і нормотворчого характеру мають і інші органи центральної виконавчої влади. Цілком очевидно, що функції і повноваження цих органів у сфері охорони навколишнього природного середовища вужчі, ніж у міністерства екології та природних ресурсів України і в кожному окремому випадку обмежуються охороною або використанням певного виду ресурсу.

Зокрема, Міністерство охорони здоров'я України (МОЗ) досліджує вплив навколишнього природного середовища на стан здоров'я населення, розробляє заходи, спрямовані на запобігання шкідливому впливу факторів навколишнього середовища на здоров'я людини. Міністерство забезпечує здійснення санітарно-епідеміологічного нагляду, санітарно-епідеміологічної експертизи, бере участь у проведенні екологічної експертизи, дає оцінку повноти та обґрунтованості здійснення заходів щодо охорони навколишнього середовища і здоров'я населення. Також МОЗ розробляє, затверджує і вводить в дію нормативи екологічної безпеки, норми радіаційної безпеки, інші нормативи і правила, погоджує відведення земельних ділянок під будівництво та проекти розміщення, будівництва, реконструкції, переоснащення підприємств, установ та споруд [15].

Міністерство надзвичайних ситуацій України в межах своєї діяльності забезпечує формування та реалізацію державної політики у сферах запобігання, реагування та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій техногенного, природного та військового характеру в мирний час та в період надзвичайних ситуацій; рятувальної справи та гасіння пожеж; державного нагляду у сфері техногенної, пожежної, промислової безпеки та гірничого нагляду; поводження з радіоактивними відходами, ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи та гідрометеорологічної діяльності [14].

Рада національної безпеки та оборони України вносить пропозиції Президенту України щодо реалізації засад внутрішньої і зовнішньої політики у сфері екологічної політики як складової національної безпеки; визначає стратегічні національні інтереси України у сфері екологічної безпеки; координує та здійснює контроль за діяльністю у сфері екологічної безпеки; координує та здійснює контроль за діяльністю в разі виникнення кризових екологічних ситуацій [16].

На сьогодні до складу Ради Нацбезпеки та оборони входять міністри оборони, внутрішніх справ, юстиції та закордонних справ. На нашу думку, в умовах декларування переходу країни на засади сталого розвитку та екологізації з урахуванням того, що екологічна безпека є ваговою складовою національної безпеки, необхідним є введення до складу РНБО Міністра екології та природних ресурсів.

Спеціальними центральними органами державної влади в системі екологічного управління є Державна екологічна інспекція України (Держекоінспекція), Державне агентство водних ресурсів України (Держводагентство України), Державна служба геології та надр України (Держгеонадра України), Державне агентство екологічних інвестицій України (Держекоінвестагентство). На думку автора, слід більш детально розглянути основні завдання в діяльності цих органів державної влади, оскільки вони регулюють основні сфери екологічних інтересів: «водні ресурси», «повітря», «земельні ресурси та надра», «контроль» та «екологічні інвестиції».

Державна екологічна інспекція України як спеціальний орган виконує такі завдання: внесення міністрові пропозицій щодо формування державної політики зі здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення й охорони природних ресурсів та реалізація цієї політики; контроль за екологічною та радіаційною безпекою (у тому числі в пунктах пропуску через державний кордон і в зоні діяльності митниць призначення та відправлення) під час імпорту, експорту і транзиту вантажів і транспортних засобів; контроль за біологічною і генетичною безпекою щодо біологічних об'єктів природного середовища при створенні, дослідженні та практичному використанні генетично модифікованих організмів (ГМО) у відкритій системі; контроль за поводженням з відходами (крім поводження з радіоактивними відходами) і небезпечними хімічними речовинами, пестицидами та агрохімікатами; виконання інших завдань, визначених законами України та покладеними на неї Президентом України [12]. Державна екологічна інспекція Республіканського комітету АР Крим з екології та природних ресурсів, державні екологічні інспекції державних управлінь екологічної безпеки в областях, Державна екологічна інспекція в м. Києві, Державна екологічна інспекція в м. Севастополі виконують на підпорядкованій їм території функції Державної екологічної інспекції.

Основним завданням Держводагентства України є внесення пропозицій щодо формування державної політики у сфері розвитку водного господарства і меліорації земель, управління, використання та відтворення поверхневих водних ресурсів; реалізація державної політики у сфері управління, використання та відтворення поверхневих водних ресурсів, розвитку водного господарства і меліорації земель та експлуатації державних водогосподарських об'єктів комплексного

призначення, міжгосподарських зрошувальних і осушувальних систем [9].

До завдань Держгеонадра України входить внесення пропозицій щодо формування державної політики у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр та реалізації відповідної державної політики [10].

Державне агентство екологічних інвестицій України (Держекоінвестагентство України) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується на реалізацію державної політики у сфері регулювання негативного антропогенного впливу на зміну клімату та адаптації до його змін і виконання вимог Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату та Кіотського протоколу до неї.

Основними завданнями Державного екологічного інвестиційного агентства України є:

- реалізація державної політики у сфері регулювання негативного антропогенного впливу на зміну клімату та адаптації до його змін, а також внесення пропозицій щодо її формування;
- виконання в межах компетенції вимог Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату та Кіотського протоколу до неї;
- створення та забезпечення функціонування національної системи обігу та торгівлі вуглецевими одиницями;
- провадження міжнародної діяльності за Рамковою конвенцією Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату та Кіотським протоколом до неї [11].

На думку автора, офіційна назва цього органу влади не відповідає покладеним на нього завданням та основним видам діяльності. Більш доцільним є створення двох окремих спеціальних органів державної влади: Державне агентство повітряних ресурсів та питань зміни клімату України (за аналогією найменування вище зазначених спеціальних органів державної влади) та Державного агентства екологічних інвестицій України. Таким чином, на Державне агентство повітряних ресурсів та питань зміни клімату України покладатимуться завдання, які за чинним законодавством покладаються на Державне агентство екологічних інвестицій України. Натомість на Державне агентство екологічних інвестицій України слід покласти завдання щодо залучення інвестицій на розробку та реалізацію екологічних проєктів, на фінансування наукових досліджень у галузі екологічно чистого виробництва та інших екологічних ініціатив. Таким чином, сфера повноважень Державного агентства екологічних інвестицій України буде більш розширеною.

На нашу думку, до спеціальних органів державної влади в системі екологічного управління слід включити також Державне агентство з питань збереження і захисту природо-заповідного фонду та Державне агентство з питань охорони лісових ресурсів. Підґрунтям для створення цих органів

вважаємо Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики до 2020 року» в частині, що стосується поліпшення екологічної ситуації та підвищення рівня екологічної безпеки [8].

Важливим компонентом інституційного забезпечення процесу формування та реалізації державної екологічної політики є інститут громадськості. Громадське управління в галузі охорони навколишнього природного середовища здійснюється громадськими об'єднаннями і організаціями, якщо така діяльність передбачена їх статутами, зареєстрованими відповідно до законодавства України. Повноваження громадських об'єднань у сфері екології та захисту навколишнього середовища визначені в Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища» [7].

Виконання завдань, покладених на органи державного управління у сфері екології за висновками міжнародних експертів, відбувається не на належному рівні.

Підсумовуючи наведений у статті аналіз інституційного забезпечення процесу формування та реалізації державної екологічної політики, можемо зробити такі висновки:

- основні функції реалізації внутрішньої і зовнішньої екологічної політики покладено на Кабінет Міністрів України та Міністерство екології і природних ресурсів України;
- Міністерство екології і природних ресурсів та мережа спеціальних органів державного управління в межах своїх повноважень реалізують державну екологічну політику за окремими напрямками;
- необхідним є внесення змін у структуру спеціальних органів державного управління екологічною сферою, що дасть змогу більш чітко розподілити повноваження та підвищити ефективність виконання прийнятих управлінських рішень у сфері державної екологічної політики;
- рекомендовано створення Державного агентства повітряних ресурсів та питань зміни клімату, Державного агентства з питань збереження і захисту природо-заповідного фонду та Державного агентства з питань охорони лісових ресурсів, внесення коректив у сферу завдань і повноважень Державного агентства екологічних інвестицій України.

Перспективними вважаємо подальші розвідки і дослідження у сфері реформування виконавчих органів державного управління та спеціальних органів державного управління екологічною сферою.

Список використаних джерел

1. **Дьомкін В. О.** Вступ до екологічної політики / В. О. Дьомкін. – К. : Тандем, 2000. – 194 с.
2. **Конституція** України від 28 червня 1991 р. – Режим доступу : www.rada.gov.ua/konst/CONST1.HTM.
3. **Лазор О. Я.** Державне управління у сфері реалізації екологічної політики в Україні: організаційно-правові засади : монографія / О. Я. Лазор ; передм. і заг. наук. ред. М. Д. Лисечка. – Л. : Ліга-Прес, 2003. – 542 с.

Валентина ХОЛОДОК

Національна академія державного управління
при Президентові України

Харківський регіональний інститут державного управління

**СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК СИСТЕМИ
ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ОХОРОНОЮ
КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В УКРАЇНІ**

Розкриваються еволюційні процеси розвитку та надається періодизація становлення державної системи охорони культурної спадщини в Україні, визначаються закономірності, основні тенденції та характерні особливості на кожному з етапів.

Ключові слова: державна система охорони культурної спадщини, пам'яткоохоронна галузь, пам'ятки історії та культури.

Валентина Холодок. Становление и развитие системы государственного управления охраной культурного наследия в Украине

Раскрываются эволюционные процессы развития и предлагается периодизация становления государственной системы охраны культурного наследия в Украине, определяются закономерности, основные тенденции и характерные особенности на каждом из этапов.

Ключевые слова: государственная система охраны культурного наследия, памятникоохранная отрасль, памятники истории и культуры.

Valentyna Kholodok. Development of the public administration system of the cultural heritage protection in Ukraine

The article deals with the process of evolution and with the periodization of administrative system of cultural heritage protection of Ukraine. The article is devoted to the identification and assessment of the regularity, major trends and characteristics of each stage of the development.

Key words: public administration system of the cultural heritage protection, monument protection, monuments of history and culture.

В умовах незалежності України суттєво зріс інтерес держави і суспільства до проблеми збереження культурної спадщини. Нагальною потребою сьогодення є створення ефективної системи державного управління охороною культурної спадщини. Щоб змінити на краще існуюче становище в цій галузі, необхідний пошук нових підходів до управління нею, враховуючи як позитивний, так і негативний історичний досвід.

Питаннями розвитку системи охорони культурної спадщини в Україні займалися науковці В. Акуленко, В. Горбик, О. Денисенко, В. Романовський, О. Принь, О. Хлівнюк, І. Чернікова, О. Малишева, Є. Ярошенко та ін. Здебільшого в наукових працях містяться загальні міркування або окремі дослідження в регіональному аспекті в

4. **Наказ** Міністерства охорони навколишнього природного середовища України «Про затвердження Положення про Державне управління охорони навколишнього природного середовища в областях, містах Києві та Севастополі та Положення про Державну екологічну інспекцію в областях, містах Києві та Севастополі» від 19 груд. 2006 р. № 548. – Режим доступу : www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0119.07.

5. **Про Кабінет** Міністрів України : Закон України від 21 груд. 2006 р. № 514-V // Відом. Верховної ради України. – 2011. – № 9, с. 429.

6. **Про місцеве** самоврядування : Закон України від 21 трав. 1997 р. № 280/97-ВР / Відом. Верховної Ради України. – 1997. – № 24.

7. **Про Основні** засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року : Закон України від 21 груд. 2010 р. № 2818-VI. – Режим доступу : www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/2818-17.

8. **Про охорону** навколишнього природного середовища : Закон України від 25 черв. 1991 р. № 1264-XII. – Режим доступу : www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12.

9. **Про Положення** про Державне агентство водних ресурсів України : Указ Президента України від 13 квіт. 2011 р. № 453/2011. – Режим доступу : www.zakon1.rada.gov.ua/laws/show/453/2011.

10. **Про Положення** про Державну службу геології та надр України : Указ Президента України від 6 квіт. 2011 р. № 391/2011. – Режим доступу : www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/391/2011.

11. **Про Положення** про діяльність Державного агентства екологічних інвестицій : Указ Президента України від 13 квіт. 2011 р. № 455/2011. – Режим доступу : www.zakon1.rada.gov.ua/laws/show/455/2011.

12. **Про Положення** про екологічну інспекцію : Указ Президента України від 13 квіт. 2011 р. № 454/2011. – Режим доступу : www.zakon1.rada.gov.ua/laws/show/454/2011.

13. **Про Положення** про Міністерство екології та природних ресурсів України : Указ Президента України від 13 квіт. 2011 № 452/2011. – Режим доступу : www.president.gov.ua/documents/13433.

14. **Про Положення** про Міністерство надзвичайних ситуацій України : Указ Президента України від 6 квіт. 2011 р. № 402/2011. – Режим доступу : www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/402/2011.

15. **Про Положення** про Міністерство охорони здоров'я України : Указ Президента України від 13 квіт. 2011 р. № 467/2011. – Режим доступу : www.zakon3.rada.gov.ua/laws/show/467/2011.

16. **Про Раду** національної безпеки та оборони України : Закон України від 5 берез. 1998 р. № 183/98-ВР. – Режим доступу : www.rainbow.gov.ua/content/zakon_rnbou.html.

17. **Сосюра С. Г.** Нормативно-правове та інституційне забезпечення державного регулювання у сфері надзвичайних екологічних ситуацій / С. Г. Сосюра // Механізм регулювання економіки. – 2009. – № 1. – С. 217 – 224.

18. **Yale University**, Environmental Performance Index. – Access mode : www.epi.yale.edu/dataexplorer/countryprofiles?iso=122UKR.

Надійшла до редакції 13.03.12